

**KÂBUSTAN UYANIŞ: SEAMUS HEANEY’NİN ŞİİRİNDE
İRLANDA SORUNU ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Mümin HAKKIOĞLU*

ÖZET

Seamus Heaney, ‘İrlanda Sorunu’ olarak bilinen Protestan-birlik yanlısı ve Katolik-milliyetçi topluluklar arasındaki yetke kavgasının temelinde, Keltlerdeki Nerthus inancının yattığına inanır. Ozan şiirlerinde, bataklıklara atılarak Tanrıça Nerthus’a kurban sunulan insanlarla, cumhuriyetçi şehitlik anlayışının özgür bir İrlanda için yaşamlarını feda etmeye çağırıldığı yurttaşları benzeştirir. Böylece yaşanan karmaşanın gerçekte, ekonomik, politik, tarihsel ve sınıfsal nedenlerden değil, yüzyıllardır süregelen şiddet geleneğinden kaynaklandığına vurgu yapar. Ona göre, İrlanda, sözü edilen sorundan ancak hoşgörü, sağduyu, özveri ve duygudaşlık gibi değerleri yücelterek kurtulabilir. Heaney’nin düşünüyü kurduğu, İrlandalılık bilinci ile dolu herkesi kucaklayan bir İrlandadır.

Anahtar Sözcükler: Seamus Heaney, İrlanda Sorunu, Nerthus, şiir, şiddet

**Awakening from Nightmare: Irish Troubles and Solution Suggestions
in the Poetry of Seamus Heaney**

ABSTRACT

Seamus Heaney believes that Nerthus cult in ancient Celts underlies the power struggle, which is known as ‘Irish Troubles’, between Protestant-Unionist and Catholic-Nationalist communities. The poet, in his poems, likens the bog people sacrificed for Goddess Nerthus to the citizens the republican sense of martyrdom calls to lay down their lives for the sake of a free Ireland. Thus, he underlines that the current chaos, in fact, has not stemmed from economic, political, historical and denominational reasons, but from the tradition of violence which has been going on for centuries. To him, Ireland can get rid of the said troubles only by crediting the merits such as tolerance, common sense, altruism and empathy. What Heaney dreams about is an Ireland embarrassing everybody flushed with Irish consciousness.

Key Words: Seamus Heaney, Irish Troubles, Nerthus, poetry, violence

“Tarih” der, James Joyce (1997: 64) *Ulysses* adlı yapıtında, “uyanarak kurtulmaya çalıştığım bir karabasandır.” Joyce’un zamanlarüstü bu sözü, hiç kuşkusuz, en çok kendi yerelinde anlam kazanır. İrlanda’nın tutucu toplum yapısı içinde, dünyayı bir sanatçı gözüyle yorumlamayı seçen roman kahramanı Stephen’in, ülke tarihine dönük çılgınlıklarından bir parça olarak değerlendirilebilir bu anlatı. Öte yandan, yüzyıllardır derinleşerek yinelenen ayrışmalara toplumsal bir direnç gösterilemeyişinin bir eleştirisi olarak da yorumlanabilir. Gerçekte, tarihin statükolaştırılmadığı, şiddetin döngüleştirilmediği bir düştür Joyce’un kurduğu. Onca yaşanmışlığa karşın, uygarlığa evrilmeyen barbarlığın, çağdaş İrlanda’yı binlerce yıllık kuşatmasıdır sözü edilen. Geçmişin trajedisinin bugüne taşınmasıdır. Söz konusu trajedinin

---

* Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü

Kâbustan Uyanış: Seamus Heaney'nin Şiirinde İrlanda Sorunu ve Çözüm Önerileri

ilk izlerini Kelt kabileri arasındaki uzun erimli kan davalarında ve barbarlığı yücelten inanç ve düşünce biçimlerinde bulmak olasıdır. XX. yüzyılın ikinci yarısında İrlanda'da yaşanan toplumsal karmaşanın, bu geleneğin bir yansıması olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

1995 yılı Nobel edebiyat ödülü sahibi İrlandalı ozan Seamus Heaney de Joyce'un düşüncelerine koşut şeyler söyler yapıtlarında. İnsanları içselleştirilmiş bir barbarlıktan kurtulmaya ve kabustan uyanmaya çağıran politik değinilerle doludur şiirleri. Özellikle *Wintering Out*'da 'The Tollund Man' ile başladığı ve *North*'daki "bataklık şiirleri" olarak bilinen 'Come to the Bower', 'Bog Queen', 'The Grauballe Man', 'Punishment', 'Strange Fruit' ve 'Kinship'le sürdürdüğü yazınsal arayışı, Joyce'un sözünü ettiği lanetli kabusu anlatır. Bu şiirlerinde ozan, bakışını Kelt barbarlığına ve bu anlayışın gizlice beslediği XX. yüzyılın sözde uygar İrlanda toplumuna yöneltir. Demir Çağı'nda Bereket Tanrıçası Nerthus için bataklıklara atılan kurbanlarla, cumhuriyetçi şehitlik anlayışının, ülkeleri için yaşamlarını feda etmeye çağırdığı yurttaşları benzeştirir dizelerinde. Böylece 'The Tollund Man' ile binlerce yıl önce tanrıçaya kurban sunulan ve 1950'li yıllarda bataklıktan turba çıkaran köylülerce bulunan Tollundlu Adam örneğinden yaşadığı çağa ışık tutar. Bir zamanlar Keltlerin egemen olduğu günümüz Danimarka coğrafyasında, ozanın, İrlanda'ya çok uzak olmasına karşın, kendisini evinde duyumsamasının nedeni de bu olmalıdır:

Out there in Jutland
In the old man-killing parishes
I will feel lost,
Unhappy and at home. (Heaney, 1972: 37)

Orada, Jutland'de
İnsan kurban edilen eski bölgelerde
Kaybolmuş hissedeceğim kendimi,
Bedbaht ve evimde hissedeceğim.*

Kelt ırkının egemen olduğu kuzey bölgeleri, Heaney için "şiddetin amansız döngüsünün öne çıktığı dinsel yerlerdir." (O'Neill, 1996: 93) Ozan, bu dizelerle İrlanda Sorunu'nu söylencesel bağlamdan çıkararak XX. yüzyılın bir gerçekliğine dönüştürür. Bir söyleşisinde "Tollundlu Adam, bana bir ata gibi, yaşlı amcalarımdan, İrlanda kırsalında eskiden sürekli karşılaşılan bıyıklı kadim

---

* Makalede yer alan metin ve şiir çevirilerinin tümü makale yazarına aittir.

Mümin HAKKIOĞLU

yüzlerden biri gibi görünmüştü” (Randall, 1979: 18) demesinin nedeni bu koşutluklarda saklıdır. Beş bin yıllık bozulmamış insan bedeni, ona göre, sürmekte olan kabusun simgelerinden biridir.

Ozan, hem İskandinav ülkelerindeki hem de İrlanda’yı kuşatan tarih öncesi dönemlerdeki şiddet geleneğine odaklanarak gerçek nedenleri ne sömürgeci ne dinsel, ne ekonomik ne de sınıfsal gerekçelere dayanan, fakat büyük ölçüde ekinel bir anlayışı yansıtan yabancı boy çatışmalarının neden son bulmadığını açıklar. İrlanda’da yaşananlar, Katoliklerle Protestanlar; zenginlerle yoksullar; birlik yanlılarıyla cumhuriyetçiler arasında süregiden bir karşıtlığın göstergesinden çok, kökleri yüzyıllar öncesine uzanan şiddetin günümüze özgü ekinel bir onaylanmasıdır onun için. (Vendler, 1998: 50–51) Bu kanısını, İrlanda Katolikliği’nin Hıristiyanlıktan daha eski bir şeyin parçası olduğuna inandığını söyleyerek taşır okuyucusuna. (Haffenden, 1981: 60) Ozanın anlatmak istediği, gerçekte, barbarlığın uygarlığı ele geçirmesinden başka birşey değildir:

Kan akıtma törenlerinin yapıldığı Demir Çağı’nda kalan bir toplumunuz var. Yasak ilişkiye girdikleri gerekçesiyle kızların saçlarını tıraşlamış bir toplumunuz var. Arazi odaklı, kaynağını toprak tanrıçasından almış, kurbanlar adayan bir dininiz var. Birçok yönden İrlanda Cumhuriyetçiliği öfkesi, böyle bir dinle, çeşitli kılıklarda kendisini gösteren dişil tanrıçayla ilişkilidir. Yeats’in oyunlarında Kathleen ni Houlihan olarak görünür; İrlanda Ana olarak görünür. Kanımca, Cumhuriyetçi düşünce bir bakıma dişil bir dindir. Bana öyle geliyor ki, bu dinin egemen olduğu zamanla bizim zamanımız arasında inandırıcı oranda imgesel koşutluklar var. (Heaney, 1972: 790)

Barbarlığın öteden beri kullanageldiği ilkel din anlayışı, ozana göre, çağdaş İrlanda gerçeğini gizleyen bir maskedir. Bu nedenle, yurtsevgisinden ya da dinden beslendiği söylenen adanmışlıkları, şiirlerinde ters yüz ederek gösterir okuyucusuna. “Tanrı ve tanrıça kültleri ve bu kültlerin bağlıları arasında süren bir savaşım” (Heaney, 1996a: 57) olarak tanımladığı çatışmalarda, İrlanda Ana’nın, Kathleen Ni Houlihan’ın ya da öteki adlarıyla Zavallı Yaşlı Kadın’ın, Shan Van Vocht’un tarihsel bir yankısı olduğu açıktır. Ulster’in caddeleri ve sokakları biçim değiştirerek Nerthus inancının sunakları olan bataklıklara dönüşmüş, egemen düşüncenin sınırları, dinsel algılayışlardan ve tekeli yurt sevgisinden kaynaklanan birtakım simgelerle çizilmiştir. Politika ile dinin, düşünsel yapı ile erkin iç içe girdiği bu topraklarda, simgeler birer varlık kanıtıma aracına indirgenerek karşı tarafı kışkırtan öğelere

Kâbustan Uyanış: Seamus Heaney'nin Şiirinde İrlanda Sorunu ve Çözüm Önerileri

evrilmiştir. Ozanın, 'Kinship'te Romalı tarihçi Cornelius Tacitus'a seslenişi işte bu kalıtsal kabusa dikkat çekme isteği olarak değerlendirilebilir. Şiirde, Tacitus, "okyanus adası" olarak tanımladığı İrlanda'yı ve bu topraklara sinen budunbilimsel özellikleri ele aldığı *Agricola* ve *Germania* adlı yapıtlarında sözünü ettiği barbarlığın XX. yüzyılda nasıl sürdürüldüğüne tanıklık etmeye çağırılmaktadır:

And you, Tacitus,
observe how I make my grove
on an old crannog
piled by the fearful dead:

a desolate peace.
Our mother ground
is sour with the blood
of her faithful,

...

Come back to this
'island of the ocean'
where nothing will suffice.
Read the inhumed faces

of casualty and victims;
report us fairly,
how we slaughter
for the common good

and shave the heads
of the notorious,
how the goddess swallows
our love and terror. (Heaney, 1975: 38-39)

Mümin HAKKIOĞLU

*Ve sen Tacitus,
gel de gör nasıl kuruyorum bahçemi
üzerine eski bir krannogun*
korkunç ölülerin yığıldığı:*

*metruk huzur.
Ana toprağımız
ekşidi kanlarıyla
bağlılarının,
...*

*Gelde bir bak, bu
bir türlü doymayacak
'okyanus adası'na.
Oku, toprak altındaki yüzlerini*

*ölenlerin ve kurbanların;
anlat bize dürüstçe
nasıl oluyor da boğazlıyoruz
toplum yararı için*

*ve traşlıyoruz kafalarını
adı çıkmışların,
anlat nasıl yuttuğunu tanrıçanın
aşkımızı ve terörü birlikte.*

Heaney'nin çağdaş İrlanda toplumuyla Kelt barbarlığı arasında kurduğu koşutluk 'Punishment'da da görülür. 1952 yılında, Kuzey Almanya'nın Danimarka sınırı yakınlarındaki Windeby bölgesinde, turba çıkaran köylüler tarafından bulunan bozulmamış genç bir kız bedenini ele alır bu şiir. Kızın

---

* Krannog, Keltlerin egemen olduğu dönemlerde, çoğunlukla göl ve ırmak üzerine kurulan yapay adalara verilen addır. Yaklaşık 30m²lik bir alanda kazıklar üzerinde yükselen bu yapılar; duvarlarla, çitlerle, ağaçlarla ya da çalılıklarla çevrilidir ve tahtadan köprülerle karaya bağlıdır.

Kâbustan Uyanış: Seamus Heaney'nin Şiirinde İrlanda Sorunu ve Çözüm Önerileri

öyküsü, gerçekte, kabusun öyküsüdür. Toplum tarafından yasak ilişkiye girdiği gerekçesiyle, M.S. I. yüzyılda, büyük bir taş ve ağaç dallarına bağlanarak bataklığa atılmıştır. Şiirde, on dört yaşındaki bu küçük kurban ayrıntılı biçimde betimlenmektedir:

her shaved head
like a stubble of black corn,
her blindfold a soiled bandage,
her noose a ring
to store
the memories of love
Little adulteress,
before they punished you

you were flaxen-haired,
undernourished, and your
tar-black face was beautiful. (Heaney, 1975: 30-31)

*Traşlanmış kafası
siyah mısır anızı gibi
gözlerindeki bağ lekelenişini gösteren bir sargıydı,
boynundaki ilmik*

*aşk anılarını
saklayan bir halka
Küçük zinakar,
cezalandırılmadan önce*

*lepiska saçların vardı,
çok zayıftın, ve senin
katran karası yüzün ay parçasıydı.*

Ozan, Windeby Kızı'nın öyküsüyle ülke gerçekleri arasındaki benzerliği, yetmişli yılların başında Kuzey İrlanda'da yaşanan bir olaya gönderme yaparak kurar. İngiliz askerleriyle ilişkiye girdiği gerekçesiyle,

Mümin HAKKIOĞLU

Katolik bir kadının, saçının bir bölümünün traşlanması ardından, üzerine katran dökülüp tüy yapıştırılarak öldürüldüğü bu olay, cumhuriyetçi düşüncenin dinsel temellerini de açığa çıkarmaktadır ona göre. Cumhuriyetçilerin, yerleşik kuralların dışına çıkan bir insanı barbarlık ölçütlerine göre cezalandırışı, hiç kuşkusuz, ilkel bir geleneğin ardıdır. Kurbanların öldürülme biçimleri bir tür öç alma duygusunu yansıtır. Çoğunluğun onayladıklarını yadsıyarak bağınazlık duvarının yıkılmasına neden olanlardan alınan bir öçtür bu. Öteki olmayı seçenleri benzeştirme ve olası sapmaları önleme törenidir. Bu anlamda, şiddetin çağdaş aktörlerinin, Nerthus inancının XX. yüzyıldaki bağlıları olduğunu söylemek yanıltıcı olmayacaktır.

Seamus Heaney, İrlanda Sorunu'nun kaynaklarını anlatırken, çözüme yönelik saptamalar da yapar şiirlerinde. Çatışmanın taraflarını, Joyce'un (1996: 231) "İrlanda kendi yavrularını yiyen yaşlı dişi bir domuzdur" sözüyle anlattığı gerçeğin yaygınlaşmasına katkıda bulunmamaları için uyarır. İrlanda'nın tarihsel ve düşünsel yönden kendi çocuklarının ölümünden haz duyan bir anneye dönüştürülmesinin karşısında bir direnç üssü kurar. Söylencesel bir inancın ardından koşmak, geçmişin ateşini bugüne taşımak, yaşanan karmaşayı büyütmeğe öte bir yarar sağlamayacağını bildiğinden, erincin koşullarını hazırlamaya ve kıygyı bozan bir ses olmaya çağırır insanları. Bu nedenle, 'Punishment'da, çağdaş karmaşayı besleyen barbarlığı olduğu kadar, yaşanan illikliğe yalnızca kendi bilinç çitleri içine gömülerek ilenen, fakat karşı durmak yerine sessizliği yeğleyenleri de eleştirir. Şiirde, ayrışmalarına dinsel gerekçeler bulanlar, genç bir kızın bedeni üzerinden kendi günahlarını örtmektedir bir bakıma. Windeby kızının 'günahkeçisi' sayılması, toplumun kendi eksiklikleriyle yüzleşme korkusundandır. Şiirde, çoğunluğun gözdağı veren bakışlarıyla karşılaşmamak için dilsizleşmeleri nedeniyle suçlananlar arasına ozan kendisini de katmaktadır:

My poor scapegoat,
I almost love you
but would have cast, I know,
the stones of silence. (Heaney, 1975: 31)

*Zavallı günahkeçim benim,
nerdeyse aşık oluyorum sana
fakat bulunsaydım orada, ben de atardım, biliyorum,
sessizliğin taşlarını sana.*

Kâbustan Uyanış: Seamus Heaney'nin Şiirinde İrlanda Sorunu ve Çözüm Önerileri

Kuşkusuz, ozanın, barbarlığa başkaldırmayı salık veren bir iletisi vardır bu dizelerde. Yüzleşmek, bir anlamda, çözüme kapı aralamaktır. *North*'da yer alan 'Funeral Rites'ta Heaney'nin, bu kapıyı biraz daha araladığı görülür. Sözü edilen şiirde, tarihsel ve söylencesel öğelerin, çağdaş bireylerin düşüncelerini nasıl beslediği ve bu düşünceleri nasıl yönlendirdiği gösterilerek ülkedeki toplumsal ve siyasal yaşam eleştirilir. (Lloyd, 1996: 82) Ancak, şiddet ekininin olumsuz yansımalarına karşın ozan, ilendiği bu gelenek içinde çözüme yönelik ümit verici birtakım yaklaşımlar da görür. XX. yüzyılda sürmekte olan kalıtsal kabusu sona erdirebilecek şeyi, yine geçmişteki bir yaşantıda bulur. 'Funeral Rites'ta, İskandinav söylencesindeki *Njal Destanı*'na gönderme yaparak, huzura ve barışa giden bir yol önerir. Ölümün, gerektiğinde, toplumsal karmaşanın çözümüne yönelik etkin bir öğeye nasıl dönüşebileceğini, kan davalarını nasıl sonlandırabileceğini anlatır:

...Gunnar
who lay beautiful
inside his burial mound,
though dead by violence

and unavanged.
Men said that he was chanting
verses about honour
and that four lights burned

in the corners of the chamber:
which opened then, as he turned
with a joyful face
to look at the moon.(Heaney, 1975: 9)

...Gunnar
yatyordu ay parçası gibi
içinde mezarının,
bir şiddet kurbanı olmasına
ve öcü alınmadan bırakılmasına karşın.
Denilir ki, dizeler söylemiş

Mümin HAKKIOĞLU

*onur üzerine
ve dört ışık yanarmış*

*her köşesinde yatak odasının:
mezarı açıldığında çevirmiş başını
neşeli bir yüzle
ayı seyretmek için.*

Kan bağının bireyi kaçınılmaz yükümlülüklerle kuşattığı ve egemen onaylardaki yanlışlara ortak olmaya çağırıldığı bir düzende, esenlikli bir toplum beklentisi anlamsızdır kuşkusuz. Bunun en yaygın örneklerini, kabileler arasında sıkça anlaşmazlık yaşayan ve kendi düzen anlayışını ötekine dayatan Kelt geleneğinde bulmak olasıdır. Birbirleriyle uzun erimli birliktelikler kurabilme ekini geliştiremeyen Keltler, buldukları her coğrafyada olduğu gibi Kuzey Avrupa'da da küçük krallıklara bölünmüş, merkezi yönetimden yoksun yaşamışlardır. Kendilerinden olmayanı dışlamış, yerleşik düzene zarar verebilecek davranışları şiddetle cezalandırmışlardır. Gerçekte onlar, barbarlıktan beslenen bir şiddet ekininin aktörleridirler. Onurun, öç almakla eşdeğer sayıldığı bir toplum düzeninin uygulayıcılarıdır.

Var oluşun ötekinin kanı üzerinden tanımlandığı bağnaz toplum yapısı içinde Gunnar, öldürülmesinin ardından öcü alınmayan bir İskandinav kahramanıdır. Yakınlarının, bu kısır döngüyü kırmamasıyla toplum esenliğe kavuşmuştur. Heaney'nin, İrlanda Sorunu'nun çözümüne yönelik aradığı yanıt tam da burada açığa çıkmaktadır. Şiirde geçen 'neşeli yüz' anlatısı, İrlanda'daki çatışmalar yönünden ozan için umut verici bir resme dönüşür. Çünkü, Gunnar, aya doğru bakıp gülümseyerek onur üzerine şarkılar söylediğine göre, öcünün alınmamasından oldukça mutlu olduğu sonucuna varılabilir.

Heaney, Gunnar örneğinde, eski ve yeni arasındaki koşutluklara dikkat çekerek, şiddet yanlılarının tarihten dersler çıkarmalarını önerir. Kinden arındırılmış bir ortamın huzurun ön koşulu olduğuna vurgu yapar. Bu anlamda 'Funeral Rites'ta ozanın, hoşgörülü bir toplum düşü kurduğu söylenebilir. Şiir, ayrıca, çatışmaları besleyen nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik bir çağrı olarak da değerlendirilebilir. Gunnar, kendi zamanında çatışma döngüsünün kırılmasına öncülük edebildiğine göre, ülkeleri uğruna savaştıklarını söyleyen Katolikler ve Protestanlar, insanlığı kurtarmak için yaşamını hiçe saydığına inandıkları İsa gibi özveri gösterebilmelidir.

Dinin parçalanmayı derinleştirici bir öge olarak kullanıldığı bir ortamda, Heaney'nin dinsel dizge içinde de çözüm önerdiği görülür. *The Spirit Level*'daki 'St Kevin and the Blackbird' şiirinde, VI. yüzyılda yaşamış İrlandalı

Kâbustan Uyanış: Seamus Heaney'nin Şiirinde İrlanda Sorunu ve Çözüm Önerileri

din adamı Ermiş Kevin'in kişiliğinde sabrın ve hoşgörünün anlatıldığı bir olaydan söz edilmektedir. Temelde aynı dinsel öğretinin izleyicileri sayılabilecek Katolikler ve Protestanlar, bu şiirde yavru kuşları büyüten erdemlerle kuşatılır. Kuşların kanatlanıp uçuşu, imgesel yönden esenliğin ve özgürlüğün resmidir aynı zamanda. Ozan, sözü edilen esenlik ve hoşgörü öyküsünü şöyle anlatır:

And then there was St Kevin and the blackbird.
The saint is kneeling, arms stretched out, inside
His cell, but the cell is narrow, so

One turned-up palm is out the window, stiff
As a crossbeam, when a blackbird lands
And lays in it and settles down to nest.
Kevin feels the warm eggs, the small breast, the tucked
Neat head and claws and, finding himself linked
Into the network of eternal life,

Is moved to pity: now he must hold his hand
Like a branch out in the sun and rain for weeks
Until the young are hatched and fledged and flown. (Heaney,
1996b: 20)

*Bir zamanlar Ermiş Kevin ile bir karatavuk varmış.
Ermiş diz çöker, kolları açar
Hücresinde, fakat hücresi dar, bu yüzdendir*

*Pencereden dışarıya sarkar bir eli, eğilmez
Bir giriş gibi durur, bir karatavuk tünediğinde
Ve yumurtlayıp yuva kurduğunda oraya.*

*Kevin sıcak yumurtalarını hisseder kuşun, küçücük göğsünü,
kıvrılmış
Zarif kafasını ve pençelerini, kendisini takılmış bularak
Sonsuzluğun ağına,*

Mümin HAKKIOĞLU

Şefkat gösterir: bu nedenle elini tutmalıdır

Bir dal gibi güneşte ve yağmurda haftalarca

Yavrular yumurtadan çıkana, kanatlanıp uçana dek.

Heaney (1995:21) için, “Ermiş Kevin’in öyküsü ... İrlanda’nın bir öyküsüdür.” Katolik ve Protestan topluluklar arasında da keşişteki özverinin, hoşgörünün ve bütün varlıklarla kurduğu sevgi dolu bağın karşılığını araması bu yüzdendir. Kuşkusuz ozanın şiirinde imgeleştirdiği din adamı, Eva Fedder Kittay’in (2005: 95) anlatımıyla “bu çağdaki tehlikelerle, dünyaya yönelik tehditlerle, eşitliğin, onurun ve özenin bir yaşam alanı bulamama olasılığıyla tam bir karşıtlık oluşturmaktadır.” Bu nedenle Heaney, Ermiş Kevin’den yola çıkarak, dinsel ve irksal parçalanmayı durdurabilmenin erdemli bireylerin çoğalmasından geçtiğini vurgular.

Heaney’nin, *Field Work*’te, birlik yanlıları tarafından vurularak öldürülen kuzeni Column McCartney’ye adadığı ‘The Strand at Lough Beg’; çatışmalar sırasında yaşamını yitiren üniversite yıllarından arkadaşı Sean Armstrong anısına yazdığı ‘A Postcard from North Antrim’; Kanlı Pazar sonrası IRA tarafından ilan edilen sokağa çıkma yasağına uymayarak içki içmek için girdiği barın bombalanmasından kurtulamayan Louis O’Neill’i ele aldığı ‘Casualty’ ve daha birçok adı bilinmeyen kurbanı anlatan şiirleri farklılıkları özümseyemeyen ve öç alma peşinde koşan İrlanda insanının içinde bulunduğu durumu yansıtır. Bu anlamda, tarih, şiddet yanlıları için kini ve taşkınlığı besleyen bir hapisanesi gibidir; ülkeleriye Joyce’un (1997: 54) anlatısıyla “bir tefeci dükkanı”dır. Kurgulanmış bir gerçeklik tarafından sunulan kabusun tutsaklarıdır onlar. Düşledikleri dünyada, çatışmalardan uzak durmayı yeğleyenlerin bile şiddete kurban edildikleri en yalın biçimde ortadadır. Ozan, sözü edilen şiirlerde işte bu amansız gerçeğe dikkat çeker. Kendisini, seçimlerini şiddet içermeyen bir yaşamdan yana yapmalarına karşın, saldırılarda ölenlerin yerine koyarak olup biteni bir de onların gözüyle anlatmaya çalışır.

Heaney, ‘Casualty’de birbirlerine yurttaşlık bağıyla bağlı olması gereken insanlar arasındaki kavganın kaynaklarına eğilmekte ve Louis O’Neill’in ruhu tarafından sorgulandığını düşlemektedir. Ozanın bu özeleştirisi, onun “öç alma eylemlerini savunan düşünce yapılarını, yandaşlıkları ve suç ortaklıklarını hesaba çekmesi” (Corcoran, 1998: 97) olarak değerlendirilebilir:

How culpable was he
That night when he broke
Our tribe’s complicity?
‘Now you’re supposed to be

Kâbustan Uyanış: Seamus Heaney'nin Şiirinde İrlanda Sorunu ve Çözüm Önerileri

An educated man,
I hear him say. 'Puzzle me
The right answer to that one.' (Heaney, 1979: 23)

*Ne kadar kusurluydu
O gece bozduğunda
Kabilemizin suç ortaklığını?
'Şimdi sen
aydın bir insan olmalısın,'
Dediğini duyuyorum bana. 'Şaşırt beni
Doğru yanıtını vererek bu sorunun.'*

O'Neill, hayatı doğal akışı içinde yaşamak isteyen bir balıkçıdır. Sokağa çıkma yasağına uymayarak başkalarının düzenlemelerine boyun eğmek yerine, kendince yaşamak istemiştir. Bu bağısız adamın sözü edilen davranışı, militanların yöntemlerini desteklemediğinin açık bir kanıtıdır. Onun suçu, yanlış zamanda, yanlış yerde bulunmaktır. Ozanın önceki şiirlerinde ele aldığı çoktanrılı dönemlerdeki tersine, *Field Work*'te anlatılan çağdaş kurbanları, ölüm hiç beklemedikleri bir anda bulur. Heaney, bu rastlantısallığa vurgu yaparak O'Neill, McCartney ve Armstrong gibi insanların yerinde kendisinin de olabileceğini anlatır. Kuşkusuz, söylemek istediği, herkesin aynı rastlantısallığa kurban gidebileceğidir. 'The Badger' bu olasılık üzerinde durur:

How perilous is it to choose
not to love the life we're shown?
His sturdy dirty body
and interloping grovel.
The intelligence in his bone.
The unquestionable houseboy's shoulders
that could have been my own. (Heaney, 1979: 26)

*Ne kadar tehlikelidir
bize sunulan yaşamdan yüz çevirmek?
Sağlam kirli bedeni
ve başkasının yaşamına karışma alçaklığı.
Kemiklerine sinen bilgi.*

Mümin HAKKIOĞLU

*Sorgulanamaz uşağın omuzlarının yerinde
benimkiler olabilirdi.*

Heaney, nasıl bir yaşam sürmesi gerektiğini çok iyi bilmektedir. Şiddetin her türlüüne karşı sesini yükselten bir ozan olarak ülkesinin tarihsel, ekinsel ve toplumsal katmanlarından yayılan olumsuzlukların acısını düşünsel ve tinsel yönden bütün boyutlarıyla yaşamaktadır. Yüzeyle takılıp kalmayarak derinlere inmeyi bir aydın alışkanlığına dönüştürmüştür. Karşıt iki dünya arasında kalmış olmanın getirdiği kazanımlardan yararlanarak ayrılıklardan uzlaşmalar, bölünmelerden bütünlükler oluşturmaya çalışmıştır. ‘Terminus’* adlı şiirinde, kendisine zenginlik katan bu gizi çözmüş olmaktan oldukça mutlu görünmektedir:

Two buckets were easier carried than one.
I grew up in between.

My left hand placed the standard iron weight.
My right tilted a last grain in the balance.

Baronies, parishes met where I was born.
When I stood on the central stepping stone
I was the last earl on horseback in midstream
Still parleying, in earshot of his peers. (Heaney,1987: 5)

*Daha kolaydı taşımak bir yerine iki kova.
Aralarında büyüdüm ben ikisinin.*

*Sol elim standart demir ağırlıktaydı.
Sağ elim son tahıl tanesinin üzerinde terazide.
Baronluklar, dinsel bölgeler benim doğduğum yerde kavuşurdu.
Oradaki atlama taşının üzerine çıktığım zaman*

---

* Latince ‘sınır taşı’ anlamına gelir ve Roma mitolojisinde sınırlar tanrısı olarak bilinir.

Kâbustan Uyanış: Seamus Heaney'nin Şiirinde İrlanda Sorunu ve Çözüm Önerileri

*Irmağın ortasında, at üstünde duran son derebeyi olurdum
Soylularının gözleri önünde hala barış görüşmesi yapan.*

Heaney'nin Katolik ve Protestan, İrlanda ve İngiliz olmak üzere birbirine karşıt iki gelenek arasında büyümesi onu çok farklı bir düzeye taşır. Başlangıçta olumsuz baktığı bu yazgısını, sonradan bir servete dönüştürür. Kendi deyişiyse bir değil, aynı anda iki kova taşımaya seçer. İki kesimin seçimlerini ve yaşantı biçimlerini simgeleyen bu kovalar, bir denge oluşturduklarından taşınmaları daha kolay ve daha güvenlidir. Çünkü Kuzey İrlanda gibi bir coğrafyada bu dengeyi kuramayanların, ülkeyi bölen oluşumlardan birine katılma olasılığı yüksektir. (Verdonk, 1993: 112) Bu toplum yapısı içinde Heaney'nin her iki kesimden de beslenmiş olması, ona yanlışları ve doğruları daha iyi görebilme olanağı sağlar. Böylece olayları okumaya çalışırken olabildiğince nesnel davranabilmiştir.

Yukarıdaki dizeler, Kuzey İrlanda'nın açmaza düştüğü 1980'li yılların ortalarında yazılmıştır. Heaney (2002: 54) burada tarihe yönelerek kendisini, Kraliçe I. Elizabeth'in ordularına karşı koyan son yerli önder, direnişe öncülük eden son derebeyi ve ilişkili olduğu iki farklı siyasal bağımın istemleri arasında acı çeken ilk kişilerden olan Tyrone Derebeyi Hugh O'Neill ile karşılaştırır. Bölünmüş düşünce yapısı nedeniyle aidiyet sorunu yaşayan ilk kişilerden sayılabilecek O'Neill, İngiliz yasalarına göre kraliçenin İrlanda'daki temsilcisidir. Ancak öte yandan doğuştan İrlandalıdır ve halk arasında İngilizlere karşı ülkenin çıkarlarını savunmaya yazgılı olduğuna inanılan bir önderdir.

Şiirde, 1599 Eylül'ünde kraliçenin, kendisine ihanet ettiği gerekçesiyle, öldürülmesi ve destekçilerinin dağıtılması için görevlendirdiği Essex Derebeyi'nin, Hugh O'Neill ile Glyde Irmağı'nın kıyısında at üstünde yaptıkları görüşme anımsatılır. İki komutan, sözü edilen görüşmede kendilerini karşı karşıya getiren nedenler üzerinde konuşmuşlar, birbirlerini anlamaya çalışmışlardır. Her zaman iletişimden ve karşı tarafı anlamaya çalışmaktan yana olan Heaney de sınırların dışında, iki görüş ve ekinin ayrıştığı yerde durarak tarafları ortak bir bilince çağırır. Helen Vendler'in (1998: 123) de vurguladığı gibi "barış görüşmesi yapmak, söylem aracılığı ile anlaşmaya çalışmaktır. İki tarafı birbirinden ayıran sınırlar üzerinde, Terminus gibi ırmağın orta yerinde durmak ve çarpışan taraflar arasında söylemi canlı tutmaya çalışmak ozanın görevidir." Heaney'nin sanat yolculuğu boyunca altını çizdiği şeyin, yakaladığı sesin özünde işte bu ortak bilinç yatmaktadır.

Mümin HAKKIOĞLU

Seamus Heaney, Nobel ödülü törenindeki konuşmasında, çatışmaların sürdüğü 1976 Ocak ayında, bir akşamüstü işten eve dönmekte olan işçilerle dolu bir minibüsün yolda maskeli ve silahlı kişilerce durdurulduğundan söz eder. Bu insanlar silah zoruyla araçtan çıkarılarak yolun kenarına dizilirler. Sözü edilen olay, ozana göre, Kuzey İrlanda tarihinin en acıklı tablolarından birini yansıtmaktadır:

İçlerinden biri onlara dönerek “Katolik olanlar, bir adım öne çıksın.” dedi. Birisi dışında işçilerin hepsi Protestan’dı. Bu nedenle, gizil olarak IRA’yı ve eylemlerini destekleme olasılığı bulunan Katolik’e, dinsel bir kısas gerçekleştirecek bu maskeli adamlar, Protestan militanlar olmalıydı. Büyük bir korku ile tanık olduğu görüntüler arasına sıkışıp kalan Katolik yönünden yaşananlar dehşet vericiydi. Fakat yine de öne doğru yeltendi. Sonra, anlatıldığına göre, o kısacık karar anında ve o kış akşamında çöken karanlığın yoğun örtüsü altında, yanındaki Protestan işçinin “Hayır! Yerinden kımıldama. Sana ihanet etmeyeceğiz. Kimsenin senin hangi inanca ve partiye bağlı olduğunu bilmesi gerekmiyor” anlamına gelecek biçimde elini tutup sıkıtiğini duyumsadı. Fakat her şey boşunaydı. Adam, dizildikleri sıradan bir adım öne çıktı. Ancak şakağına dayanmış bir silah bulacağı yerde, geride kalanların üzerine ateş açılırken arkaya doğru itilerek uzaklaştırıldı. Bu adamlar, Protestan teröristler değil, büyük olasılıkla IRA militanlarıydı. (Heaney, 1995: 17-18)

Bu trajedinin temelinde, sürmekte olan karmaşada kendisinden olanı kucaklayan, fakat karşıtlarını birer tehdit ögesi olarak algılayan şiddet yanlısı düşünce yapısı yatmaktadır. İnsancıl olanın yeşermesine izin vermeyen bu düşünsel biçimlenmede var oluşlar, ötekinin yokluğu üzerine kuruludur. Kimliğini açığa vurmamak için Katolik’i gizlice uyaran Protestan, toplumda önyargılardan arınmış, sağduyuyu öncelemiş kişilerin de bulunduğunu gösterir. Hangi kökenden ya da inançtan olursa olsun, umudu ayakta tutanların bu insanlar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ozan, bütün olumsuzluklara karşın her geleneğin, her inanç ve düşünce yapısının birbirine saygı göstermek koşuluyla bir arada yaşayabileceklerini vurgular. Bu hoşgörü ve duygudaşlık ekini, yalnızca Kuzey İrlanda özelinin değil, benzer sorunlar yaşayan bütün toplumların ilacıdır:

Katliam, suikast ve soykırım bağlamında gerçekleştirilen yıkıcı ve yinelenen eylemler yerine, Filistinliler ile İsraililer, Afrikalılar ile Afrika’da yaşayan beyazlar arasında

Kâbustan Uyanış: Seamus Heaney'nin Şiirinde İrlanda Sorunu ve Çözüm Önerileri

gelişmekte olan yeni ilişkileri gösteren güven verici hareketler, Avrupa'da duvarların yıkılması ve demir perdelerin kaldırılması, bunların hepsi İrlanda'da da yeni bir olasılığın ortaya çıkabileceğine yönelik bir umudu esinliyor. Sorunun kaynağı, adanın İngiliz ve İrlandalı yetke arasında bölünmesinde ve aynı biçimde Kuzey İrlanda'da İngiliz ve İrlanda kalıtları arasındaki bağların sürekli parçalanmasında yatmaktadır. Ancak kuşkusuz, ülkede yaşayan her birey, kendi iktidarlarıyla ilgilenen hükümetlerin, bu bölünmenin bir tenis kortundaki fileye dönüşmesini sağlayacak gelenekler oluşturabileceklerini umut etmelidir. (Heaney, 1995: 23)

Tenis kortundaki file, oyuncuların etkinlik alanlarını birbirinden ayırıyor olsa da onların birbirlerini tanımlayabilmelerine ve daha sağlam ilişkiler kurabilmelerine olanak sağlayan bir sınır görevi görmektedir. Bu nedenle, görüntüde ayrıştırıcı bir öge gibi duran file, düşünsel yönden yakınlaştırıcı, kaynaştırıcı ve barışçıl bir rol oynamaktadır. Oyunun sürmesi, rakiplerin karşılıklı etkileşimine ve kurdukları ilişkiden aldıkları doyuma bağlıdır. Korta geçerek raketleri ellerine alan oyuncular, oyunun kurallarına uymayı ve aynı dili konuşmayı kabul etmişlerdir. Heaney'nin düşlediği bu ortak dil; özverinin, duygudaşlığın ve hoşgörünün öncelendiği bir alanda geliştirilecek İrlandalılık bilincidir. Teröre yönelmeyen bütün budunsal öğelerin, inanç ve düşünce topluluklarının bir arada yaşamaları, böyle bir toplumsal yetinin gelişmesine bağlıdır. Ozan, farklılıklardan bir birliktelik oluşturulmasına en büyük katkıyı bu erdemlerin sunacağına inanmaktadır.

Heaney'nin öngörüsünün; farklı ekin, gelenek ve dillerin birer değer olduğunu savunan ve "çokluk içinde birlik" (EUC, 2004: s. 13) ilkesini temel alan Avrupa Birliği anayasasıyla uyum gösterdiği söylenebilir. Ozanın, 2004 yılında İrlanda'da düzenlenen Avrupa Birliği Genişleme Toplantısı'na katılarak, düzenlenen programda bir şiirini okuması, bu uyumun bir göstergesidir. Yüzyıllardır çatışmaların yaşandığı bir coğrafyada uzlaşma geliştirmenin başka bir yolu da yok gibidir. Tek bir soysal ve düşünsel tabana dayalı toplum düşüncesinin, XXI. yüzyıl gerçekliğine uygun düşmediği de ortadadır. Ekonomilerin ve politikaların küreselleştiği, ırklar arası ilişkilerin yükseldiği bu çağda, umut, sözü edilen topluluklar arasında öne çıkarılacak ortak paydalarda aranmalıdır. İrlanda özelinde, tekeli bir milliyetçilik anlayışının tersine, Heaney'nin de dikkat çektiği yurtseverlik düşüncesi, İrlandalılık bilinciyle yoğrulmuş bütün insanlarını kucaklayan bir İrlanda, bu paydalar arasından öne çıkmaktadır. 1998 yılında imzalanan Good Friday Antlaşması'yla adada

Mümin HAKKIOĞLU

başlayan normalleşme süreci, ozanın düşüncelerinde ne denli haklı olduğunu bir kanıttır.

KAYNAKÇA

- Corcoran, Neil. (1998). *The Poetry of Seamus Heaney*. London-Boston: Faber and Faber
- Haffenden, John. (1981). *Viewpoints: Poets in Conversation with John Haffenden*. London: Faber and Faber
- Heaney, Seamus. (1972a). *Wintering Out*. London: Faber and Faber
- _____ (1972b). "Mother Ireland". *The Listener*, 7 December, s. 790
- _____ (1975). *North*. London: Faber and Faber
- _____ (1979). *Field Work*. London-Boston: Faber and Faber
- _____ (1987). *The Haw Lantern*. London: Faber and Faber
- _____ (1995). *Crediting Poetry*. Loughcrew-Oldcastle-County Meath-Ireland: Gallery Press
- _____ (1996a). *Preoccupations: Selected Prose 1968–1978*. 8th Printing, New York: Farrar, Straus and Giroux
- _____ (1996b). *The Spirit Level*. London-Boston: Faber and Faber
- _____ (2003). *Finders Keepers: Selected Prose 1971–2001*. London: Faber and Faber
- Joyce, James. (1997). *Ulysses*. (Çev. Nevzat Erkmen), 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- _____ (1996). *A Portrait of an Artist as Young Man*. England-Berkshire: Penguin Books
- Kittay, Eva Fedder. (2005). "Equality, Dignity and Disability". M. A. Lyons & F. Waldron (Eds.), *Perspectives on Equality: The Second Seamus Heaney Lectures*, Dublin: The Liffey Press, s. 93-119
- Lloyd, David. (1996). "Fusions in Heaney's North". C. Malloy & P. Carey (Eds.), *Seamus Heaney: The Shaping Spirit*, Newark & London: University of Delaware Press & Associated University Presses, s. 82-90
- O'Neill, Charles L. (1996). "Violence and the Sacred in Seamus Heaney's North". C. Malloy & P. Carey (Eds.) *Seamus Heaney: The Shaping Spirit*, Newark & London: University of Delaware Press & Associated University Presses, s. 91-105
- Randall, James. (1979). "An Interview with Seamus Heaney". *Ploughshares*, 5:3, s. 7-22

Kâbustan Uyanış: Seamus Heaney'nin Şiirinde İrlanda Sorunu ve Çözüm Önerileri

- The European Union Constitution. (16 December 2004). *Part I, Title I, Article 8*, Official Journal of the European Union, C 310, Volume 47, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:0011:0040:EN:PDF> [06.07.2010]
- Vendler, Helen. (1998). *Seamus Heaney*. Cambridge/Massachusetts: Harvard University Press
- Verdonk, Peter. (1993). “*Poetry and Public Life: A Contextualized Reading of Seamus Heaney's 'Punishment'*”. P. Verdonk (Ed.), *Stylistic Criticism of Twentieth-Century Poetry: From Text to Context*, Florence-USA: Routledge, s. 112-133